

regularities of this system from the point of view of providing trust to the enterprise (target reputation).

Keywords: reputation, trust, stakeholders, personal PR, GR, Government Relations, IR Investor Relations, CSR, Corporate social responsibility.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017

УДК 338.001.36

*Гернего Юлія Олександрівна**

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПАРАМЕТРІВ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті досліджено прикладні аспекти ідентифікації параметрів людського розвитку. Обґрунтовано зв'язок і підкреслено відмінності між концептуальними засадами людського розвитку та концепцією людського капіталу. Звернуто увагу на параметри людського розвитку, виокремлені у працях класиків економічної теорії та наших сучасників. Наведено параметри людського розвитку, які ідентифіковані у ідентифікаторах міжнародних організацій. Запропоновано поєднати теоретичні обґрунтування параметрів людського розвитку із підходами до їх оцінки, які запропоновані міжнародними організаціями.

Ключові слова: людський розвиток, ідентифікатор, людський капітал, освіта, рівень життя.

Вступ. В умовах сучасних глобальних трансформацій та еволюційних змін у світогосподарських процесах запорукою забезпечення стійких конкурентних переваг національної економіки на міжнародних ринках є збалансування потреб усіх сфер економічного та суспільного життя людини. З переходом економіки України до ринкових умов господарювання особливої гостроти набули питання, які стосуються взаємозв'язків між економічними та соціальними трансформаціями, які виникають у контексті росту ризиків і невизначеності розвитку ключових сфер життєдіяльності суспільства, коливань на світовому та національному фінансових ринках.

Глобальні та національні тенденції, у свою чергу, знаходять відображення на мікрорівні. Зокрема, в умовах інформаційної економіки зміщується увага із матеріальних факторів виробництва на людину, а саме її знання, вміння та навички. У зв'язку з актуалізацією визначених питань на практиці, у науковий словник увійшов термін людського розвитку, який набув не лише прикладного, але й концептуального значення.

Зокрема, актуалізація наведених вище питань стала причиною їх появи у працях класиків економічної теорії та наших сучасників. Так, окремим постулатом

* Гернего Юлія Олександрівна — канд. екон. наук, доц. кафедри інвестиційної діяльності, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» luliagern@ukr.net

теорії людського розвитку були закладені в межах наукових розробок Т. Шульца, Г. Беккера, Е. Денісона, Дж. Мінцера, Л. Хансена, Дж. Кендріка та інших.

Постановка задачі. В умовах сьогодення, з огляду на багатомірність сучасних світогосподарських процесів, нагальним постає питання ідентифікації параметрів людського розвитку. Це сформує передумови для визначення можливостей і диференціації успішних стратегій впливу на людський розвиток, його перехід на якісно новий рівень у майбутньому. Тому, вартим уваги є поєднання теоретичного обґрунтування ключових характеристик людського розвитку із дослідженням існуючих підходів до оцінки його параметрів.

Результати. У теоретичному аспекті концепція людського розвитку є відносно новим напрямом досліджень, який тісно пов'язаний із концептуальними основами людського капіталу. У свою чергу, людський капітал має здебільшого статичний прояв. Натомість, сучасне суспільство характеризується значною кількістю змін, а отже потребує динаміки від досліджень. Тому, у 60-х роках ХХ століття виникли думки щодо формування такої концепції, яка б відображала динаміку зміни якісних характеристик людини, як одного із ключових факторів виробництва. Центром досліджень стала еволюція людських знань та навичок.

У працях зарубіжних економістів відбулося формування концепції людського розвитку. Зокрема, Т. Шульц звернув увагу на те, що знання та навички, а саме їх накопичення, слід виокремити у якості результатів успішних інвестицій. Адже, саме накопичення якісних параметрів розвитку людини забезпечують приріст продуктивних переваг технічно-розвинених країн [1]. Г. Беккер реалізував дослідження щодо людини, як мети суспільного виробництва [2]. На думку Е. Денісона, динамічним параметром зростання національного доходу слугують продуктивні можливості робочої сили, що, в свою чергу, є похідними від рівня освітньої компоненти [3]. Тобто, уже на початку існування концепції людського розвитку очевидним є те, що ключовими тут є якісні параметри, а саме знання та навички людини.

Проте, подальший розвиток суспільства слугував стимулюючим фактором для трансформації та накопичення ідей стосовно суті та параметрів людського розвитку. Зокрема, визначальною подією теоретичних досліджень людського розвитку стала праця А. Сена «Розвиток як свобода», яка побачила світ у 1989-му році [4]. У роботі обґрунтовано «підхід з точки зору можливостей» (capability approach), а саме те, що процес розвитку за своєю суттю є, у першу чергу, процесом розширення можливостей людини, а не лише зростання матеріального або економічного добробуту (рис. 1).

Згідно із результатами досліджень А. Сена, оцінка рівня життя у суспільстві має відбуватися не лише на основі індикатора середнього рівня доходів, але й з огляду на можливості людей вести гідне життя. Мета суспільного розвитку полягає не в безмежному збільшенні виробництва, а у створенні можливостей для розширення людського вибору. Вибір людини може полягати у можливості виконувати більше справ, жити довго, врятуватися від хвороб, яких можна уникнути, мати доступ до знань. Даний процес А. Сен пов'язував з розширенням свобод людини, з тим, щоб вибирати з більшої кількості варіантів максимально бажані.

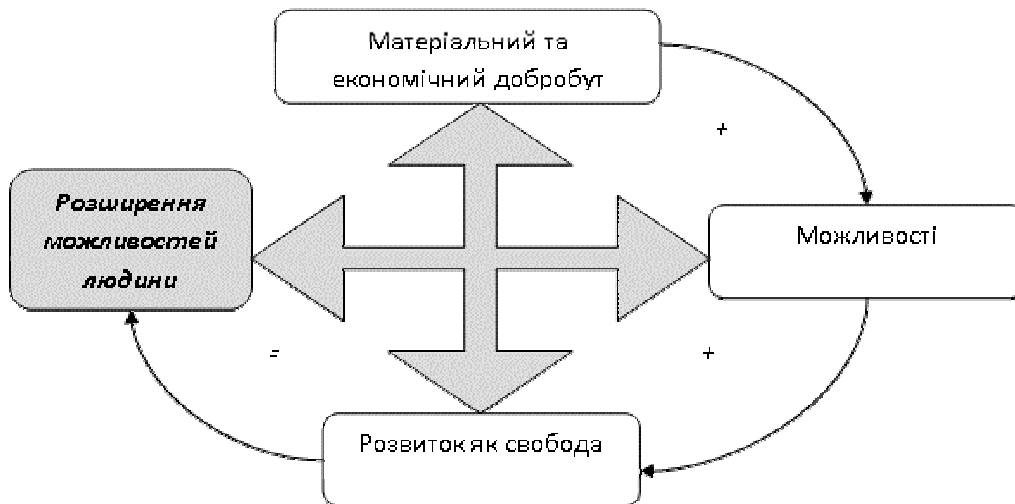

Рис. 1. Природа людського розвитку (за А. Сенном) *

* Джерело: складено автором

Отже, А. Сен диференціював концептуальні основи розвитку як процес, в центрі якого знаходиться людина. Проте, додаткової уваги потребують підходи до обґрунтування кількісних і якісних характеристик прояву параметрів людського розвитку. Для цього слід звернутися до витоків дослідження розвитку, а саме до теоретичної концепції економічного розвитку, яка заснована на працях Й. Шумпетера та Л. Вальраса. Автори звернули увагу на наявні проблеми та можливості для відновлення рівноваги ринку.

В умовах панування неокласичної теорії, в основі досліджень лежали статичні характеристики ринку. З огляду на зазначене, у працях Л. Вальраса обґрунтовано систему загальної економічної рівноваги та наведено її математичну інтерпретацію. Натомість, розвиток економічної системи зумовив необхідність подолати закритість концептуальних досліджень, забезпечити відповідність економічної теорії реаліям життя. У результаті, теоретична модель Вальраса стала основою для подальшого розвитку економічної науки, які засновані на математичних обґрунтуваннях соціально-економічних відносин та взаємозв'язків.

Заслуги Л. Вальраса, як творця теорії рівноваги, високо оцінив Й. Шумпетер, який став наступником традицій Л. Вальраса та забезпечив відкритість та динамічність економічних досліджень. У праці «Теорія економічного розвитку» (1912) Й. Шумпетер зазначив, що в економічній системі існує джерело енергії, яке викликає порушення рівноваги. Якщо це відповідає істині, то очевидним є існування економічної теорії господарського розвитку, яка спирається не лише на зовнішні фактори, що спричиняють рух економічної системи від одного ста-

ну рівноваги до іншого [5]. Саме така теорія стала основою розробок Й. Шумпетера та майбутньої діалектичної парадигми людського розвитку.

У рамках діалектичної парадигми Т. Шульц та Е. Денісон розробили два базисні підходи до вимірювання внеску освіти в економічне зростання:

— підхід бухгалтерського обліку (за Е. Денісоном);

— підхід, заснований на рівні прибутковості людського капіталу (за Т. Шульцом).

Підхід бухгалтерського обліку, який пропагує Е. Денісон ґрунтується на ідеї функції сукупного виробництва, яка полягає в окресленні зв'язків між випуском (Y) та «вхідними факторами», а саме обсягом залученого фізичного капіталу (K) та робочої сили (L). В результаті аналітичних досліджень Е. Денісона було визначено, що протягом періоду 1930–1960 років зростання випуску у США майже на чверть (23 %) відбулося за рахунок зростання рівня освіченості робочої сили [6]. В основі зростання лежать наслідки динамічних змін, що є основою концепції людського розвитку.

Т. Шульц є наступником концептуальних досліджень Л. Вальраса та Й. Шумпетера. Вчений звертає увагу на те, що ринки не здатні автоматично та миттєво повернути рівновагу в результаті екзогенного шоку [7; 8]. Т. Шульц відзначив, що розвиток є похідною від здатності людини ефективно реагувати на невривноваженість і послідовні зміни [7].

Й. Шумпетр став першим автором, який вбачав природу економічного прогресу в переборах в існуючій рівновазі. Проте, вчений висловив припущення, що в результаті такого порушення відбувається швидке повернення рівноваги. Натомість, Т. Шульц зосередив увагу на тому, що економічні агенти мають звичай пристосовуватися до екзогенних потрясінь. Конкурентний людський капітал є основою майбутніх прогресивних змін, які, здебільшого є наслідком ділової активності людей.

Актуалізація та розвиток наведених ідей у працях теоретиків економічної науки, а також розповсюдження відповідних процесів у практиці розвитку суспільства зумовили потребу розробки концептуального підходу до оцінки людського розвитку. Згодом, такий підхід знайшов своє відображення у працях експертів ПРООН. Згідно із точкою зору експертів ПРООН, людський розвиток є процесом, який дозволяє забезпечити людям ширший вибір. Принципово, такий вибір ймовірно буде нескінченним і змінюватиметься з часом. Проте, на усіх рівнях розвитку ключовими аспектами людського розвитку являються можливості прожити довге та здорове життя, придбати знання та отримати доступ до ресурсів, які потрібні для забезпечення гідного рівня життя. У разі, якщо доступ до таких основних виборів відсутній, людина не матиме також доступу і до інших додаткових можливостей [9].

У зв'язку із актуалізацією концептуальних засад людського розвитку на глобальному рівні, її окремі аспекти віднайшли своє відображення також у працях наших співвітчизників.

У якості ключового теоретичного концепту розробки Доктрини «Україна 2030» вітчизняними науковцями визначено людиноцентричну модель розвитку у якій зазначені його ключові параметри (рис. 2).

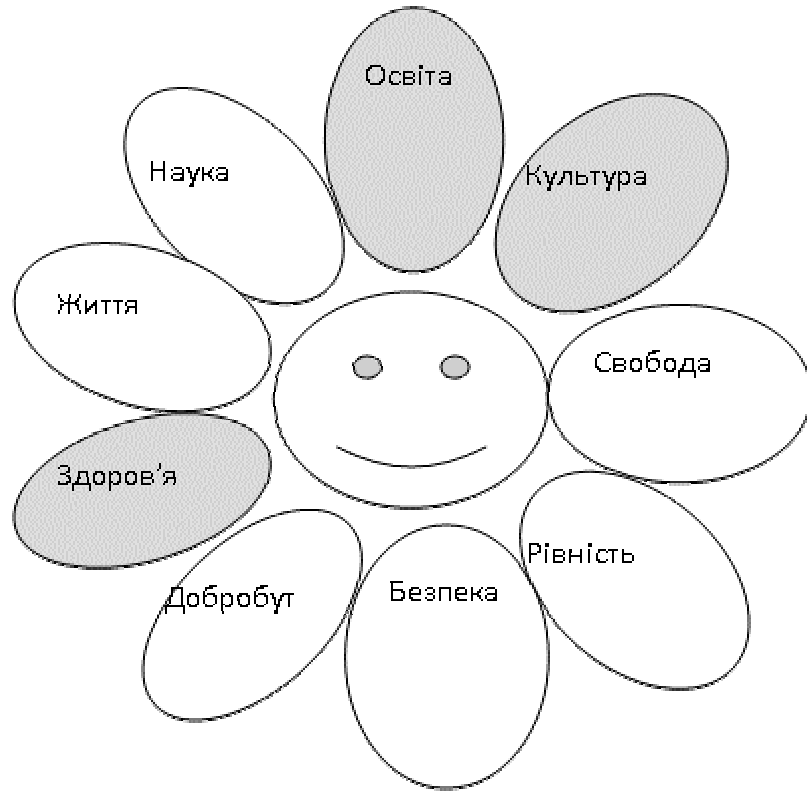

Рис. 2. Людиноцентрична модель розвитку*

* Джерело: [10]

Отже, параметри людського розвитку можемо диференціювати, як сукупність ключових факторів, які формують комфортне та безпечне життя людини, забезпечуючи тим самим розвиток її якісних характеристик, а саме знань і вмінь у якості основи для формування робочої сили, пристосованої до вимог інформаційного суспільства.

Проте, поряд із теоретичними висновками, на міжнародному та національному рівні здійснюється розрахунок численних індексів та індикаторів людського розвитку, які диференціюють його параметри. Найвідомішим з-поміж усіх індикаторів людського розвитку є Індекс людського розвитку (*Human Development Index (HDI)*), який розроблений у 1990-му році групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком у звітах про розвиток людського потенціалу в рамках програми розвитку ООН (*UNO*).

Починаючи з 2010-го року, Індекс людського розвитку було піддано істотним коригуванням. Введено ряд додаткових індикаторів, які призначені для поглиблення оцінки соціальних чинників: Індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням соціально-економічної нерівності (*Inequality-adjusted Human*

Development Index (IHDI)), Індекс гендерної нерівності (*Gender Development Index (GDI)*) та Індекс багатомірної бідності (*Multidimensional Poverty Index (MPI)*) [11].

Проте, незважаючи на численні удосконалення та коригування, ключові параметри людського розвитку залишаються незмінними, а саме освіта, здоров'я та рівень життя. Подібна структуризація дозволяє обґрунтувати ключові фактори, які формують можливості для подальшого розвитку, як людини, так і суспільства. Адже, основою прогресивних змін є освічена людина, яка здатна створити інноваційний продукт та сприйняти нагальні зміни сучасного інформаційного суспільства. В результаті, формуються передумови для підвищення рівня життя, як окремих людей, так і на національному рівні загалом. Одночасно, здоров'я є основною передумовою для вдалого сприйняття науки, а також для подальшої праці та самовдосконалення. З огляду на зазначене, Індекс людського розвитку має комплексний характер і глобальну спрямованість застосування.

Зв'язки між людським капіталом і людським розвитком в умовах сучасності підтверджуються з огляду Індекс розвитку людського капіталу (*Human Capital Index (HCI)*), який щорічно розраховується експертами Всесвітнього економічного форуму [12]. Параметри групуються за чотирьома рівнозначними групами: здібності, розвиток, перегрупування, ноу-хау. Ключовими параметрами виступають рівень та якість освіти різного рівня, рівень кваліфікації співробітників, рівень безробіття та гендерний розрив зайнятості. Експерти звертають увагу на освітню складову, а саме ступінь задіяного людського капіталу, у динаміці визначаються можливості підвищення результативності використання людського капіталу.

Висновки. Отже, пришвидшення трансформаційних тенденцій сучасного суспільства зумовило нагальність обґрунтування питань людського розвитку, диференціація параметрів людського розвитку. Загалом, параметри людського розвитку в умовах сьогодення набувають таких характеристик:

— освітня складова є ключовим стимулом та активізуючим фактором для подальшого розвитку в умовах інформаційного суспільства, важливим є перехід знань на якісно-новий рівень, що посилить сприйняття існуючих трансформаційних змін;

— здоров'я забезпечує основу для формування освітньої складової та її результативного застосування на практиці;

— параметр добробуту є результируючим параметром людського розвитку, який проявляється внаслідок імплементації переваг набутої освіти та стає поштовхом для подальшої активізації тенденцій людського розвитку.

Література

1. Schultz Th. W. Investment in Human Capital / Th. W. Schultz // American Economic Review. — Washington: American Economic Association, 1961. — Vol. 51. — № 1. — P. 1–17.

2. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избр. труды по экономической теории / Пер. с англ.; Сост., науч. ред., послесл. Р.И. Капелюшников; Предисл. М.И. Левин. — М.: ГУ ВШЭ, 2003. — 672 с
3. Denison E. F. *The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us* / E. F. Denison. — New York: Committee for Economic Development, 1962. — 224 p.
4. Sen A.. *Development as freedom*. (2nd ed.). / A. Sen. — Oxford: Oxford University Press, 2001. — 366 p.
5. Schumpeter J. A. *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle* (translated by Redvers Opie) / J. A. Schumpeter. — Cambridge, Mass.: Harvard University Press, [1912] 1934. — 224 p.
6. Skare M. Human Capital as a source of Growth — Myth or reality? / M. Skare // *Ekonomski pregled*. — Zagreb: Hrvatsko društvo ekonomista, 2001. — Vol. 52 (1-2). — P. 189–205.
7. Schultz T.W. The Value of the Ability to Deal with Disequilibria / T.W. Schultz // *Journal of Economic Literature*. — Washington: American Economic Association, 1975. — Vol. 13. — № 3. — P. 827–846.
8. Schultz T.W. Investment in Entrepreneurial Ability / T.W. Schultz // *Journal of Economic Literature*. — Washington: American Economic Association, 1982. — Vol. 82. — № 4. — P. 437–448.
9. Human Development Report 1990. Concept and Measurement of human development [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1990/chapters/>
10. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. — Львів: Кальварія, 2017. — 168 с.
11. Human Developments Report. Data. United Nations Development Programme. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>
12. Human Capital Index 2016. World Economic Forum. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://widgets.weforum.org/human-capital-2016/>

References

1. Schultz, Th. W. “Investment in Human Capital” *American Economic Review* 51, no. 1(1961): 1 — 17.
2. Bekker, G.S. *Chelovecheskoe povedenie: jekonomicheskij podhod. Izbr. trudy po jekonomicheskij teorii*. Translated by R.I. Kapeljushnikov and M.I. Levin. M.: GU VShJe, 2003.
3. Denison, E. F. *The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us*. New York: Committee for Economic Development, 1962.
4. Sen, A. *Development as freedom*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2001.
5. Schumpeter, J. A. *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Translated by Redvers Opie. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1934.
6. Skare, M. “Human Capital as a source of Growth — Myth or reality? ” *Ekonomski pregled* 52, no. 1-2 (2001): 189 — 205.

7. Schultz, T.W. "The Value of the Ability to Deal with Disequilibria." *Journal of Economic Literature* 13, no. 3 (1975): 827 — 846.
8. Schultz, T.W. "Investment in Entrepreneurial Ability." *Journal of Economic Literature* 82, no. 4 (1982): 437 — 448.
9. Human Development Report 1990. Concept and Measurement of human development. Retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1990/chapters/>
10. *Ukrai'na 2030: Doktryna zbalansovanogo rozvytku*. L'viv: Kal'variya, 2017.
11. Human Development Report. Data. United Nations Development Programme. Retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>
12. Human Capital Index 2016. World Economic Forum. Retrieved from: <https://widgets.weforum.org/human-capital-2016/>

ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПАРАМЕТРОВ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Гернего Ю.А., канд. экон. наук, доц.
инвестиционной деятельности ГБУЗ
«Киевский национальный экономический
университет имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. В статье исследованы прикладные аспекты идентификации параметров человеческого развития. Обоснованно связь и подчеркнута различия между концептуальными принципами человеческого развития и концепцией человеческого капитала. Обращено внимание на параметры человеческого развития, которые выделены в трудах классиков экономической теории и наших современников. Названы параметры человеческого развития, которые идентифицированы в идентификаторах международных организаций. Предложено совместить теоретические обоснования параметров человеческого развития с подходами к их оценке, которые предложены международными организациями.

Ключевые слова: человеческое развитие, идентификатор, человеческий капитал, образование, уровень жизни.

APPLIED ASPECTS OF HUMAN DEVELOPMENT PARAMETERS IDENTIFICATION

Iu. Gernego, PhD,
SHEI "Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman"

Abstract. The transformation process within the informative society is deeply connected with human development that takes an important place between the main factors of production. The issue of human development has received considerable critical attention in theoretical studies. It is also fundamental to the researches of international organizations, in particular such as UNO and WEF. A key issue of the study is to combine available

theoretical approaches to the parameters of human development identification and applied approaches, developed by international organizations. The attention is paid to the connection between human development concept and human capital concept. Because of the need of constant changes within the modern society, the “static” concept of human capital was transformed to the dynamic concept of human development. Human development means the changes within parameters combinations, which make people life safe and comfortable. The primary parameter, which stimulates further movements, is educational parameter. However, the education depends on health. The result of healthy and good educated humanity life is welfare that is one of the basic components of further human development.

Keywords: human development, identifier, human capital, education, life standard.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017